

Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και
Πολιτιστικός Οργανισμός
των Ηνωμένων Εθνών
Organisation des Nations Unies
pour l' éducation,
la science et la culture

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
CLUB POUR L' UNESCO
MUNICIPALITÉ DE MAROUSSI (ATTICA)

- ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΟΜΙΛΩΝ,
- ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
- MEMBRE DE LA FEDERATION HELLENIQUE
- DES CLUBS ASSOCIATIONS ET CENTRES POUR L' UNESCO

Η Μουσικοθεραπεία ως μέσο αντιμετώπισης των παιδικών ψυχικών τραυμάτων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην ομιλία μου θα παρουσιάσω τη μουσικοθεραπεία ως μέσο αντιμετώπισης ψυχικών τραυμάτων. Θα πω λίγα λόγια για την μουσικοθεραπεία, όμως δε θα σταθώ πολύ στη θεωρία. Αντλώντας υλικό από μια δωδεκάχρονη θητεία ως συντονίστρια του Μουσικού Εργαστηρίου, που λειτουργεί στο Παιδικό Χωριό SOS Βάρης και στο οποίο συμμετέχουν παιδιά, που έχουν υποστεί κακοποίηση, θα επιχειρήσω, εστιάζοντας στα κορίτσια, να δώσω μια εικόνα των ομάδων μουσικοθεραπείας, καθώς και του τρόπου με τον οποίον αναδύεται και αντιμετωπίζεται το τραύμα.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν με λίγα λόγια για τη Μουσικοθεραπεία. Τι είναι μουσικοθεραπεία; Είναι μία θεραπευτική παρέμβαση κατά την οποία, ο θεραπευτής, χρησιμοποιώντας ως μέσο τη μουσική και γενικότερα τον ήχο, επεξεργάζεται και διαχειρίζεται υλικό, που προκύπτει από τον θεραπευόμενο ή θεραπευόμενους και από την αλληλεπίδραση μεταξύ τους και με τον ίδιο κατά τη διάρκεια της μουσικής διαδικασίας. Το υλικό αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα ελεύθερου μουσικού αυτοσχεδιασμού ή δομημένου μουσικού δρώμενου και παράγεται με τη χρήση μουσικών οργάνων, της φωνής, αλλά και του σώματος. Οι συνεδρίες μπορεί να είναι ατομικές ή ομαδικές, ενώ για να συμμετέχει κάποιος δε χρειάζεται να έχει μουσικές γνώσεις.

ΠΟΥ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ - ΣΤΟΧΟΙ

Απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες και παθολογίες, αλλά και σε άτομα χωρίς ψυχοπαθολογία, που επιθυμούν μ' αυτό τον τρόπο να έρθουν σε επαφή με τον εαυτό τους και να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα. Η μορφή της συνεδρίας διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες των συμμετεχόντων, βάζοντας στόχους και δουλεύοντας πάνω σ' αυτούς. Για παράδειγμα: στόχος για ένα αυτιστικό παιδί, είναι να μπορέσει να «ανοίξει» ένας μουσικός διάλογος, να υπάρξει επικοινωνία ανάμεσα στο παιδί και τον θεραπευτή ή τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας. Αντίθετα, στόχος για ένα παιδί με σύνδρομο Δ.Ε.Π.Υ. είναι το να μπορέσει να παραμείνει στο χώρο, να καθίσει στην καρέκλα του και να συγκεντρωθεί στη δραστηριότητα, εκτονώνοντας σε πρώτη φάση το άγχος και την υπερκινητικότητα του σε μία μουσική πράξη. Σε περιπτώσεις ατόμων με κατάθλιψη, διαταραχές προσωπικότητας ή συναισθήματος, ανθρώπους, που έχουν υποστεί κάποιες μορφές κακοποίηση ή που βιώνουν ιδιαίτερα στρεσογόνες καταστάσεις, στόχος της δραστηριότητας είναι πρώτα από όλα η εξωτερίκευση των συναισθημάτων και η μετουσίωσή τους σε μουσική δημιουργία, κάτι που, σε ένα δεύτερο χρόνο, γυρίζει πίσω στο θεραπευόμενο σαν ένα καθρέπτισμα, που μπορεί να αντέξει, σαν μία ανακατασκευή της ιστορίας του. Η ενδυνάμωση της προσωπικότητας, η αυτοεκτίμηση και η καλύτερη εικόνα εαυτού, η ενθάρρυνση της δημιουργικότητας, της επικοινωνίας, της συνεργασίας και της αμοιβαίας αποδοχής από τα μέλη της ομάδας, είναι μέσα στα συνολικά οφέλη της μουσικοθεραπείας. Και ας μη ξεχνάμε το κομμάτι της εκτόνωσης, της ψυχαγωγίας και της ψυχικής ανάτασης, που είναι σημαντικό ιδιαίτερα για άτομα με δυσκολίες, αλλά νομίζω και για όλους μας.

Να κάνω εδώ μια μικρή παρένθεση και να πω ότι συχνά, γονείς ή παιδαγωγοί των παιδιών, που κάνουν μουσικοθεραπεία, εκφράζουν επιθυμία να συμμετέχουν κι εκείνοι, στέκονται στην πόρτα σα μικρά παιδιά και ζητούν να παίξουν κι εκείνοι λίγο ντραμς ή λίγο αρμόνιο. Μου μιλούν για τη λαχτάρα των παιδιών να έρθουν στην ομάδα και για το πόσο ευχαριστημένα φεύγουν και σκέφτομαι πόσο πιο εύκολη γίνεται η δουλειά ενός

Παπαρδάκη Μαρία, Μουσικοθεραπεύτρια και μουσική παιδαγωγός

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Το υπόεργο εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ 2007-2013" του Υπουργείου Εσωτερικών και αφορά στην υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης «Δίκτυο προώθησης της ισότητας των φύλων και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και των κοινωνικών στερεοτύπων» στο πλαίσιο της Πράξης 3.2.4. «Υποστήριξη των Μ.Κ.Ο. (Γυναικείων Οργανώσεων)».

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού, Διαχείρισης και Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Δράσεων του Υπουργείου Εσωτερικών (ΕΥΣΥΔΕ ΥΠΕΣ)

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ / SECRETARIAT

Βασ. Γεωργίου 2-4, Μαρούσι, ΤΚ 15122
2-4, rue Vas. Georgiou, 15122, Maroussi, Athènes

Τηλ/Τέλ: 210-6147002 ❖ φάξ/fax: 210-6147004
url: www.unesco.gr ❖ e-mail: info@unesco.gr

Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και
Πολιτιστικός Οργανισμός
των Ηνωμένων Εθνών
Organisation des Nations Unies
pour l' éducation,
la science et la culture

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
CLUB POUR L' UNESCO
MUNICIPALITÉ DE MAROUSSI (ATTICA)

- ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΟΜΙΛΩΝ,
- ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
- MEMBRE DE LA FEDERATION HELLENIQUE
- DES CLUBS ASSOCIATIONS ET CENTRES POUR L' UNESCO

θεραπευτή, όταν έχει στα χέρια του ένα τέτοιο μέσο, τη μουσική. Η προσέγγιση είναι πιο εύκολη, η άντληση υλικού επίσης, καθώς και η διαχείρισή του.

Στις ομάδες, η συνύπαρξη των συμμετεχόντων τους ενθαρρύνει να αντέχουν ο ένας τον άλλο, αλλά και τον εαυτό τους, αφού χρειάζεται να συνεργαστούν για να λειτουργήσει η ομάδα και να παραχθεί ένα ηχητικό αποτέλεσμα.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ - Από την Αίγυπτο του 1.500π.Χ. έως σήμερα

Υπάρχουν αναφορές των θεραπευτικών ιδιοτήτων της μουσικής σε γραπτά της αρχαίας Αιγύπτου, που χρονολογούνται στο 1500 π.Χ, ενώ οι Αρχαίοι Έλληνες και συγκεκριμένα ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης και φυσικά ο Πυθαγόρας με την Πυθαγόρειο σχολή, ήταν εκείνοι που μελέτησαν και διατύπωσαν αρχές, που συνδέουν τη μουσική και τον ήχο με τη θεραπεία ψυχικών ασθενειών. Ο Ζακ-Εμίλ Νταλκρόζ [Dalcroz], παιδαγωγός, που έζησε στη Βιέννη και τη Γενεύη κατά τον 18^ο αιώνα, αναγνώρισε την σημασία της μουσικής στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού και δημιούργησε το σύστημα Dalcroz, ένα μουσικοπαιδαγωγικό σύστημα, που χρησιμοποιείται ακόμα.

Η μουσικοθεραπεία ως οργανωμένη και δομημένη μέθοδος θεραπευτικής παρέμβασης συναντάται στην Αμερική το 1950, ενώ από τότε εξαπλώνεται στην Ευρώπη και σε ολόκληρο τον κόσμο, ακολουθώντας διάφορα μοντέλα, με πιο διαδεδομένο αυτό των Nordoff-Robbins, ένα κλασσικό μοντέλο συνεδρίας με τη χρήση πιάνου και κρουστών. Σήμερα, έχοντας περάσει από διάφορα στάδια και έχοντας ενσωματώσει στοιχεία από την ψυχανάλυση μέχρι τη μουσική τεχνολογία, η μουσικοθεραπεία έχει βρει τη θέση της μέσα σε ιδρύματα και φορείς ψυχικής υγείας. Στην Ελλάδα, τα τελευταία 25 χρόνια η μουσικοθεραπεία χρησιμοποιείται περισσότερο σε ιδιωτική βάση και από λιγότερους δημόσιους φορείς, ενώ τα τελευταία 10 χρόνια έχει ενεργό ρόλο σε δημόσιους φορείς και ιδρύματα και εντάσσεται σταθερά στα θεραπευτικά τους προγράμματα.

ΠΑΙΔΙΚΟ ΧΩΡΙΟ SOS ΒΑΡΗΣ

Ένας από τους φορείς, που εντάσσουν τη μουσικοθεραπεία στα προγράμματά τους είναι και το Παιδικό Χωριό SOS Βάρης, ένας ξενώνας, που φιλοξενεί παιδιά, που με εισαγγελική εντολή απομακρύνονται από το οικογενειακό περιβάλλον και μεταφέρονται στο SOS, το οποίο αναλαμβάνει την κηδεμονία τους. Οι λόγοι είναι συνήθως η κακοποίηση του παιδιού από το στενό ή ευρύτερο κύκλο του, η παραμέληση και η εγκατάλειψη του παιδιού από γονείς, που είναι ανίκανοι να φροντίσουν το παιδί τους, είτε επειδή είναι χρήστες, είτε επειδή πάσχουν από κάποια ψυχική ασθένεια, είναι παραβατικοί, ή βρίσκονται στη φυλακή.

Τα τελευταία χρόνια, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης, έρχονται στο Παιδικό Χωριό SOS αιτήματα για φιλοξενία παιδιών των οποίων οι γονείς βρίσκονται σε κατάσταση οικονομικής εξαθλίωσης και δε μπορούν να καλύψουν βασικές ανάγκες τους. Οι οικογένειες αυτές συχνά μπαίνουν σε ένα πρόγραμμα, που περιλαμβάνει οικονομική στήριξη και παροχή υπηρεσιών για τους γονείς και τα παιδιά, όπως συμβουλευτική υπηρεσία, πλαισίωση από ειδικούς ψυχικής υγείας, κοινωνικούς λειτουργούς, κ.λ.π.

ΜΟΡΦΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Μιλώντας για κακοποίηση, εννοούμε τη σωματική και ψυχολογική βία, καθώς και τη σεξουαλική παραβίαση του παιδιού από τον ενήλικα. Να κάνω εδώ μία παρένθεση και να πω ότι κατά μία έννοια ένα παιδί παραμελημένο είναι ένα παιδί κακοποιημένο, αφού η παραμέληση, δηλαδή η ανεπαρκής ή η πλήρης απουσία φροντίδας και κάλυψης υλικών, κοινωνικών και ψυχικών αναγκών του παιδιού είναι μία μορφή κακοποίησης και θέτει σε κίνδυνο τη σωματική και ψυχική του υγεία. Στατιστικές μελέτες δείχνουν ότι υπάρχουν περισσότερα αγόρια

Παπαρδάκη Μαρία, Μουσικοθεραπεύτρια και μουσική παιδαγωγός

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Το υπόμνημα εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ 2007-2013" του Υπουργείου Εσωτερικών και αφορά στην υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης «Δίκτυο προώθησης της ισότητας των φύλων και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και των κοινωνικών στερεοτύπων» στο πλαίσιο της Πράξης 3.2.4. «Υποστήριξη των Μ.Κ.Ο. (Γυναικείων Οργανώσεων)».

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού, Διαχείρισης και Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Δράσεων του Υπουργείου Εσωτερικών (ΕΥΣΥΔΕ ΥΠΕΣ)

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ / SECRETARIAT

Βασ. Γεωργίου 2-4, Μαρούσι, ΤΚ 15122
2-4, rue Vas. Georgiou, 15122, Maroussi, Athènes

Τηλ/Τέλ: 210-6147002 ❖ φάξ/fax: 210-6147004
url: www.unesco.gr ❖ e-mail: info@unesco.gr

Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και
Πολιτιστικός Οργανισμός
των Ηνωμένων Εθνών
Organisation des Nations Unies
pour l' éducation,
la science et la culture

**ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
CLUB POUR L' UNESCO
MUNICIPALITÉ DE MAROUSSI (ATTICA)**

- ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΟΜΙΛΩΝ,
- ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
- MEMBRE DE LA FEDERATION HELLENIQUE
- DES CLUBS ASSOCIATIONS ET CENTRES POUR L' UNESCO

θύματα σωματικής βίας και περισσότερα κορίτσια θύματα σεξουαλικής κακοποίησης. Τα ποσοστά βέβαια διαμορφώνονται σύμφωνα με καταγεγραμμένα περιστατικά, τα οποία όμως δεν αντικατοπτρίζουν το σύνολο του φαινομένου, αφού πολλά περιστατικά δεν καταγγέλλονται και αποσιωπούνται.

ΤΟ ΤΡΑΥΜΑ

Ένα παιδί, που έχει κακοποιηθεί, κουβαλάει ένα βαθύ ψυχικό τραύμα. Ανάλογα με την ηλικία του παιδιού, τη φάση της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης κατά την οποία συνέβη το περιστατικό, καθώς και την ένταση και τη διάρκεια του, παρουσιάζονται συμπτώματα, που αφορούν την οργάνωση της προσωπικότητας και την ψυχοκοινωνική, σωματική και γενικότερη ανάπτυξη του. Αυτό το τραύμα χρειάζεται με κάποιο τρόπο να αναδυθεί, να βγει στην επιφάνεια, ώστε, με τη βοήθεια του θεραπευτή το άτομο να καταφέρει να το διαχειριστεί και να ανακατασκευάσει το συναισθηματικό του κόσμο και τον τρόπο, που σχετίζεται με τους γύρω του. Σίγουρα η μουσικοθεραπευτική συνεδρία είναι ένας χώρος για τέτοιου είδους ψυχικές διεργασίες και δρα συνήθως συμπληρωματικά με ψυχοθεραπεία, που το άτομο παρακολουθεί συστηματικά για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα. Αυτός είναι ένας τρόπος αντιμετώπισης των ψυχικών τραυμάτων, που φαίνεται να λειτουργεί, ο συνδυασμός δηλαδή ψυχοθεραπείας, μουσικοθεραπείας ή και άλλης θεραπείας μέσω τέχνης και φυσικά ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο το παιδί να νιώθει ασφαλές και το οποίο θα είναι μακριά από την πηγή του τραύματος και της κακοποίησης. Ένα τέτοιο πλαίσιο είναι και το Παιδικό Χωριό SOS Βάρης.

ΟΜΑΔΕΣ ΜΟΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΧΩΡΙΟ SOS ΒΑΡΗΣ

Α' ΦΑΣΗ: Το ξεκίνημα

Οι ομάδες μουσικοθεραπείας, που λειτουργούν από τον Απρίλιο του 2002 ήταν κομμάτι ενός προγράμματος, που περιελάμβανε 4 εργαστήρια τέχνης και κίνησης: εργαστήριο εικαστικών, εργαστήριο μουσικής, εργαστήριο χορού και εργαστήριο ΤΑΕ KWON DO. Και τα 4 εργαστήρια είχαν θεραπευτικό χαρακτήρα και υποστηρίζονταν από τακτικές δεκαπενθήμερες εποπτείες από τον ψυχίατρο-ψυχαναλυτή κύριο Αθανάσιο Αλεξανδρίδη.

Β' ΦΑΣΗ: Το Άνοιγμα στην Κοινότητα.

Στη συνέχεια, στο πλαίσιο ενός ανοίγματος προς την κοινότητα, και με την ευγενική χορηγία της εταιρίας Vodafone, τα εργαστήρια, έπαψαν να λειτουργούν μόνο με παιδιά από το Παιδικό Χωριό και άρχισαν να δέχονται παιδιά από την κοινότητα. Στόχος ήταν η απιδρυματοποίηση, η κοινωνικοποίηση και κοινωνική ένταξη παιδιών, που αντιμετωπίζουν πάντα δυσκολίες στις συναναστροφές και στις σχέσεις τους με άτομα εκτός ιδρύματος. Στην περίοδο αυτή ενισχύεται ο καλλιτεχνικός χαρακτήρας των εργαστηρίων, ενώ η θεραπευτική ματιά παραμένει, αλλά απευθύνεται με έναν πιο διακριτικό τρόπο στα παιδιά του Παιδικού Χωριού. Τα παιδιά της κοινότητας, που έρχονται από τις περιοχές της Βάρης, Βάρκιζας, Βούλας, παρακολουθούσαν τα εργαστήρια χωρίς οικονομική επιβάρυνση. Παρακάτω θα δούμε και θα αναλύσουμε την ανάδυση του τραύματος και τη διαχείρισή του, τόσο στην πρώτη, όσο και στη δεύτερη φάση του ανοίγματος προς την κοινότητα.

Μέσα από μία συστηματική και συνεχή επαφή με τα παιδιά αυτά, μπορεί κανείς να διακρίνει τα σημάδια από το τραύμα. Υπάρχουν συμπεριφορές, που σκιαγραφούν το προφίλ του κακοποιημένου παιδιού και που ο θεραπευτής μπορεί να αποκρυπτογραφήσει ως ένα σήμα κινδύνου μιας προσωπικότητας, που έχει δομηθεί με ελλειμματικό τρόπο. Στη συνέχεια θα αναφέρω κάποιες από αυτές τις συμπεριφορές:

Παπαρδάκη Μαρία, Μουσικοθεραπεύτρια και μουσική παιδαγωγός

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Το υποέργο εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ 2007-2013" του Υπουργείου Εσωτερικών και αφορά στην υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης «Δίκτυο προώθησης της ισότητας των φύλων και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και των κοινωνικών στερεοτύπων» στο πλαίσιο της Πράξης 3.2.4. «Υποστήριξη των Μ.Κ.Ο. (Γυναικείων Οργανώσεων)».

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού, Διαχείρισης και Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Δράσεων του Υπουργείου Εσωτερικών (ΕΥΣΥΔΕ ΥΠΕΣ)

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Βασ. Γεωργίου 2-4, Μαρούσι, ΤΚ 15122
2-4, rue Vas. Georgiou, 15122, Maroussi, Athènes

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ / SECRETARIAT
Τηλ/Τέλ: 210-6147002 ❖ φάξ/fax: 210-6147004
url: www.unesco.gr ❖ e-mail: info@unesco.gr

Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και
Πολιτιστικός Οργανισμός
των Ηνωμένων Εθνών
Organisation des Nations Unies
pour l' éducation,
la science et la culture

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
CLUB POUR L' UNESCO
MUNICIPALITÉ DE MAROUSSI (ATTICA)

- ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΟΜΙΛΩΝ,
- ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
- MEMBRE DE LA FEDERATION HELLENIQUE
- DES CLUBS ASSOCIATIONS ET CENTRES POUR L' UNESCO

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ - ΣΗΜΑΔΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΥΜΑΤΟΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Επιθετικότητα απέναντι στα μέλη της ομάδας και στο θεραπευτή

Είναι εντυπωσιακή η σκληρότητα με την οποία επιτίθενται ο ένας στον άλλον σωματικά ή λεκτικά. Κι εδώ αξίζει να πούμε ότι τα αγόρια έχουν σε μεγαλύτερο ποσοστό την τάση να ασκούν σωματική βία, αφού όπως έχουμε ήδη αναφέρει έχουν δεχτεί περισσότερο σωματική βία, ενώ τα κορίτσια, με μαεστρία επιτίθενται λεκτικά στους γύρω τους, φέρνοντάς τους στα όριά τους, χωρίς όμως να λείπουν και περιστατικά σωματικής βίας. Ο θυμός, που υπάρχει μέσα τους, βγαίνει με έναν αδέξιο και παρορμητικό τρόπο, με την παραμικρή αφορμή. Χρειάζεται συχνά να σταματήσω τη δραστηριότητα για να δώσω τέλος σε τέτοιες συμπλοκές και να βάλω σαφή όρια υπενθυμίζοντας τους κανόνες της ομάδας. Τα όρια φαίνεται να τους ανακουφίζουν, αφού τους απαλλάσσουν από το άγχος και τα στενόχωρα συναισθήματα της αναβίωσης μιας άσχημης κατάστασης.

Εδώ βλέπουμε πώς ένα κακοποιημένο παιδί αναπαράγει την κακοποίηση με τους ανθρώπους που σχετίζεται, αφού τέτοιες σχέσεις έχει μάθει να κάνει. Βάζει τον εαυτό του στη θέση του θύτη και προτιμά την ταύτιση με το θύτη, αφού δεν αντέχει την ταύτιση με το θύμα, που έχει ήδη υπάρξει. Άλλα παιδιά αναπαράγουν την κακοποιητική σχέση μέσα στην ομάδα, βάζοντας συχνά τον εαυτό τους στη θέση του θύματος, κάτι που τους δίνει την ευκαιρία να με καλούν για να τους σώσω και τελικά να κάνω αυτό, που κανείς δεν έκανε για εκείνους τη στιγμή, που δέχονταν την κακοποίηση.

Όπως ανέφερα και πριν, πίσω από τέτοιες συμπεριφορές κρύβεται πάντα ένα αίτημα, το οποίο ο θεραπευτής καλείται να εξιχνιάσει και στη συνέχεια να ικανοποιήσει και με έναν συμβολικό τρόπο, να επανορθώσει. Η επανόρθωση αυτή δίνει στα παιδιά την ευκαιρία να βιώσουν μία διαφορετικού τύπου σχέση -όσο αυτό είναι δυνατό- μία πιο υγιή και όχι κακοποιητική σχέση. Μέσα στη μουσική διαδικασία, η επανόρθωση αυτή μπορεί να γίνει τη στιγμή, που τα δύο αυτά παιδιά συνεργάζονται για να παίξουν μαζί ένα τραγούδι ή ένα μουσικό αυτοσχεδιασμό. Αυτό βέβαια είναι δύσκολο να γίνει, όταν τα παιδιά είναι πολύ θυμωμένα -και είπαμε ότι αυτός ο θυμός, πέρα από την εκάστοτε αφορμή, είναι βαθύς και σχετίζεται με ιδιαίτερα στρεσογόνες καταστάσεις. Ένας τέτοιος θυμός μπορεί να εκτονωθεί μέσα από τα μουσικά όργανα, όχι μόνο κοπανώντας τα, αλλά παίζοντας ρυθμικά, αφήνοντας το σώμα να συντονιστεί με το ρυθμό, σαν το λίκνισμα ενός μωρού στην αγκαλιά της μητέρας. Σίγουρα αυτό δεν αποτελεί λύση του προβλήματος ή θεραπεία, είναι όμως ένας τρόπος, που επιτρέπει στο παιδί να τιθασεύσει το θυμό του, να τον αντέξει, να αντέξει και τον εαυτό του σε μία τέτοια φάση, αλλά και να νιώθει ότι και οι άλλοι τον αντέχουν.

Κάποιες φορές η επιθετικότητα και ο θυμός των παιδιών στρέφεται σε εμένα, συμβολίζοντας πιθανότατα το θυμό προς τον ενήλικα, που έχει τον έλεγχο και που χρησιμοποιεί αυτόν το έλεγχο για να ταλαιπωρήσει το παιδί. Κι εδώ η επανόρθωση έρχεται μέσα από το μέσο, συνεχίζοντας την ομάδα και παίζοντας μουσική -όσο είναι δυνατόν- προσφέροντας ένα «κράτημα» σε αυτό το παιδί και αποδεικνύοντάς του, όσο περνάει η ώρα, ότι αυτός ο ενήλικας δεν τον ταλαιπώρησε. Έτσι ίσως μπορεί να αρχίσει πάλι να εμπιστεύεται τους ανθρώπους, μία ικανότητα, που τα παιδιά αυτά φαίνεται να χάνουν από πολύ νωρίς στη ζωή τους.

Τέλος στα πλαίσια της επιθετικής συμπεριφοράς θα εντάξω και την τάση να καταστρέφουν τα μουσικά όργανα και το χώρο. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι κανόνες υπενθυμίζονται με σαφή και κάθετο τρόπο, χωρίς κανένα περιθώριο διαπραγμάτευσης, αφού μία τόσο καταστροφική προς την ομάδα του συμπεριφορά, δηλώνει και τις αυτοκαταστροφικές τάσεις του παιδιού αυτού.

Παπαρδάκη Μαρία, Μουσικοθεραπεύτρια και μουσική παιδαγωγός

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Το υποέργο εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ 2007-2013" του Υπουργείου Εσωτερικών και αφορά στην υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης «Δίκτυο προώθησης της ισότητας των φύλων και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και των κοινωνικών στερεοτύπων» στο πλαίσιο της Πράξης 3.2.4. «Υποστήριξη των Μ.Κ.Ο. (Γυναικείων Οργανώσεων)».

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού, Διαχείρισης και Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Δράσεων του Υπουργείου Εσωτερικών (ΕΥΣΥΔΕ ΥΠΕΣ)

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ / SECRETARIAT

Βασ. Γεωργίου 2-4, Μαρούσι, ΤΚ 15122
2-4, rue Vas. Georgiou, 15122, Maroussi, Athènes

Τηλ/Τέλ: 210-6147002 ❖ φάξ/fax: 210-6147004
url: www.unesco.gr ❖ e-mail: info@unesco.gr

Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και
Πολιτιστικός Οργανισμός
των Ηνωμένων Εθνών
Organisation des Nations Unies
pour l' éducation,
la science et la culture

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
CLUB POUR L' UNESCO
MUNICIPALITÉ DE MAROUSSI (ATTICA)

- ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΟΜΙΛΩΝ,
- ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
- MEMBRE DE LA FEDERATION HELLENIQUE
- DES CLUBS ASSOCIATIONS ET CENTRES POUR L' UNESCO

Χαμηλή αυτοεκτίμηση

Παιδιά, που έχουν κακοποιηθεί και έχουν ιστορικό παραμέλησης από τους γονείς, έχουν συνήθως χαμηλή αυτοεκτίμηση και άσχημη εικόνα του εαυτού τους. Μέσα στην ομάδα μιλούν υποτιμητικά για τον εαυτό τους, ενώ δυσκολεύονται να δοκιμάσουν οτιδήποτε καινούριο. Έχουν την τάση να επιλέγουν συνέχεια το ίδιο μουσικό όργανο, ενώ αποφεύγουν να εκτίθενται στην ομάδα παίζοντας μόνοι τους ή τραγουδώντας. Στο τέλος των μουσικών δρώμενων συχνά λένε ότι «τα έκαναν θάλασσα» και ότι «δεν έπαιξαν καλά». Είναι σημαντικό να περάσει σ' αυτά τα παιδιά το μήνυμα ότι μέσα στην ομάδα δεν ασκείται κριτική, ότι κάποιος μπορεί να αυτοσχεδιάσει ελεύθερα, ότι δεν μετράμε ούτε βαθμολογούμε επιδόσεις, αλλά εκφράζουμε αυτό, που νιώθουμε. Τα κορίτσια φαίνεται επιπρόσθετα να έχουν αγωνία όχι μόνο για τις μουσικές τους επιδόσεις, αλλά για τη γενικότερη εικόνα τους μέσα στην ομάδα. Ανησυχούν για την εμφάνισή τους, για το σώμα τους και για το αν τα μέλη της ομάδας τις σχολιάζουν αρνητικά. Σε κάποιες περιπτώσεις κρύβονται μέσα σε φαρδιά ρούχα, τραγουδούν και παίζουν με νευρικότητα και φαίνεται ότι δεν αισθάνονται άνετα με το σώμα και τον εαυτό τους. Τέτοια συμπεριφορά είναι πιο έντονη σε κορίτσια με ιστορικό σεξουαλικής κακοποίησης, υποδηλώνοντας ένα αίσθημα ντροπής για ένα σώμα, που έχει υποστεί κάτι τέτοιο.

Υπάρχει βέβαια και η άλλη πλευρά του ίδιου νομίσματος, δηλαδή κορίτσια, που έρχονται στην ομάδα με ιδιαίτερα προσεγμένη εμφάνιση, συχνά υπερβολικά βαμμένες και με ρούχα προκλητικά, που δεν ταιριάζουν στην ηλικία τους. Πίσω από μία τέτοια εμφάνιση υπάρχει συχνά η αγωνία να αρέσουν και ο φόβος ότι δεν θα είναι αποδεκτές, χωρίς αυτά τα φτιασιδώματα. Μιλάμε για κορίτσια 8, 9 και 10 ετών, που υποχρεώθηκαν σε σεξουαλικές επαφές από άτομα του οικογενειακού κύκλου σε μικρή ηλικία, κορίτσια, που δεν μπόρεσαν να ζήσουν την παιδική τους ηλικία και των οποίων η προσωπικότητα χτίστηκε γύρω από μία ανάγκη να σαγηνέψουν τους γύρω τους.

Εδώ λοιπόν, καλούμαστε να ενισχύσουμε την αυτοπεποίθηση και να ενδυναμώσουμε ένα παιδί, που αισθάνεται έτσι, μετατοπίζοντας το βάρος από τις ανησυχίες για το σώμα, την εμφάνιση και τις επιδόσεις, σε μια χαλαρή και χωρίς άγχος συμμετοχή στη μουσική διαδικασία. Κάτι, που λειτουργεί σε τέτοιες περιπτώσεις είναι να αφιερώνεται λίγος χρόνος για την κατάκτηση του μέσου, ώστε να καταφέρουν να μπορούν να παίξουν κάποιο μουσικό όργανο.

Έχω το παράδειγμα ενός δεκάχρονου κοριτσιού της Ελένης, που δυσκολευόταν να λειτουργήσει στην ομάδα, φαινόταν συνέχεια φοβισμένη και νευρική, ενώ συχνά έλεγε πως δεν μπορεί να τα καταφέρει. Τότε ήταν που δόθηκε ατομικός χρόνος στην Ελένη και σε 4 ατομικές συνεδρίες ασχοληθήκαμε με το να μάθει λίγο να παίζει ντραμς. Ήταν κάτι, που κατάφερε εύκολα χωρίς το βλέμμα των υπολοίπων παιδιών, κάτι που την ικανοποίησε. Παράλληλα συμμετείχε και στην ομάδα της ξεδιπλώνοντας σιγά-σιγά την ικανότητά της να παίζει ντραμς, κάτι που εντυπωσίασε τους υπόλοιπους και ξεκλείδωσε το κορίτσι αυτό, ώστε στη συνέχεια να μπορεί με αυτοπεποίθηση να εκφράζεται πιο ελεύθερα.

Ο φόβος απόρριψης

Το τραύμα ενός κακοποιημένου παιδιού, αναδύεται μέσα από συμπεριφορές, που συνδέονται με τον φόβο της απόρριψης. Τα παιδιά αυτά συχνά μεταφράζουν ως απόρριψη οποιαδήποτε άρνηση από τον θεραπευτή να υποκύψει στους χειρισμούς τους. Δεν αντέχουν το όχι και κανενός είδους κριτική και συνήθως οργανώνουν την προσωπικότητά τους έτσι ώστε να σαγηνεύσουν ή να ταλαιπωρήσουν τον ενήλικα, να αποσπάσουν το μπράβο και το θαυμασμό του, να τραβήξουν την προσοχή του και να ικανοποιήσουν ένα πληγωμένο ναρκισσιστικό τους

Παπαρδάκη Μαρία, Μουσικοθεραπεύτρια και μουσική παιδαγωγός

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας
και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Το υπόεργο εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ 2007-2013" του Υπουργείου Εσωτερικών και αφορά στην υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης «Δίκτυο προώθησης της ισότητας των φύλων και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και των κοινωνικών στερεοτύπων» στο πλαίσιο της Πράξης 3.2.4. «Υποστήριξη των Μ.Κ.Ο. (Γυναικείων Οργανώσεων)».

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού, Διαχείρισης και Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Δράσεων
του Υπουργείου Εσωτερικών (ΕΥΣΥΔΕ ΥΠΕΣ)

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ / SECRETARIAT

Βασ. Γεωργίου 2-4, Μαρούσι, ΤΚ 15122
2-4, rue Vas. Georgiou, 15122, Maroussi, Athènes

Τηλ/Τέλ: 210-6147002 ❖ φάξ/fax: 210-6147004
url: www.unesco.gr ❖ e-mail: info@unesco.gr

Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και
Πολιτιστικός Οργανισμός
των Ηνωμένων Εθνών
Organisation des Nations Unies
pour l' éducation,
la science et la culture

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
CLUB POUR L' UNESCO
MUNICIPALITÉ DE MAROUSSI (ATTICA)

- ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΟΜΙΛΩΝ,
- ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO
- MEMBRE DE LA FEDERATION HELLENIQUE
- DES CLUBS ASSOCIATIONS ET CENTRES POUR L' UNESCO

κομμάτι. Σε κάθε περίπτωση, χρειάζονται το βλέμμα του ενήλικα, του θεραπευτή, να τους επιβεβαιώνει κάθε στιγμή και αν αυτό λείπει φαίνεται να δυσκολεύονται πολύ να το αντέξουν.

Εάν τους ζητηθεί να βγουν από την ομάδα, λόγω επιθετικής συμπεριφοράς ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο κρίνει ο θεραπευτής ότι δεν μπορούν να συμμετέχουν, αρνούνται πεισματικά και φαίνεται να βιώνουν αυτή τη συνθήκη σε υπερθετικό βαθμό.

Πραγματικά, ένα παιδί που έχει κακοποιηθεί, παραμεληθεί ή εγκαταλειφθεί και έχει βιώσει την απόρριψη από την οικογένειά του, έχει μηδενική αντοχή στο να βιώσει κάτι, που εκείνο αισθάνεται ως αντίστοιχο. Είναι δουλειά του θεραπευτή να περάσει στο παιδί το μήνυμα ότι το να βγει για λίγο από την ομάδα δεν είναι κάτι καταστροφικό και μόνιμο, ότι συχνά αυτό γίνεται για να προστατεύσει όχι μόνο την ομάδα, αλλά και το ίδιο το παιδί από μία άσχημη εξέλιξη. Χρήσιμο είναι να μπορέσει ο θεραπευτής να έχει μία επαφή αργότερα με το παιδί αυτό, συζητώντας μαζί του τι έχει συμβεί και δηλώνοντας την παρουσία και τη διαθεσιμότητά του. Μ' αυτό τον τρόπο χτίζεται σιγά-σιγά μία σχέση ασφάλειας και εμπιστοσύνης, που βοηθάει το παιδί να αντέξει αργότερα ματαιώσεις, που είναι φυσιολογικό να συμβούν στη ζωή του.

Η απουσία της μητέρας

Μία συνθήκη, που αντιμετωπίζουν τα παιδιά που ζουν στο Παιδικό Χωριό SOS, είναι ο αποχωρισμός από τη φυσική οικογένεια. Η απουσία της οικογένειας και ιδιαίτερα της μητέρας είναι πολύ έντονη και βιώνεται τραυματικά από το παιδί. Ιδιαίτερα στη δεύτερη φάση λειτουργίας των εργαστηρίων, στη φάση δηλαδή, όπου συμμετέχουν και παιδιά από την κοινότητα, τα οποία έρχονται με τους γονείς τους στο εργαστήριο, φαίνεται να αναστατώνει τα παιδιά του Παιδικού Χωριού. Η εικόνα της μαμάς ή του μπαμπά, που περιμένει έξω από την αίθουσα μουσικής για να παραλάβει το παιδί της-του και να πάνε στο σπίτι, γίνεται αντικείμενο ζήλειας και συχνά εκδηλώνεται με συμπεριφορές επιθετικότητας μέσα στην ομάδα, τόσο απέναντι στα παιδιά της κοινότητας, όσο και στο θεραπευτή. Έχω νιώσει πολλές φορές την αγωνία των παιδιών να διεκδικήσουν την προσοχή μου ανταγωνιζόμενα τα υπόλοιπα παιδιά. Μ' ένα σχεδόν βρεφικό τρόπο με καλούν συνέχεια να τους βοηθήσω και να είμαι δίπλα τους, κάτι που με συγκινεί. Ίσως θέλουν να μου αποδώσουν ένα μητρικό ρόλο, προσπαθώντας να αναπληρώσουν την μητρική απουσία. Ταυτόχρονα ξέρω πως πρέπει μέσα από τη μουσική διαδικασία να τα βοηθήσω να ωριμάσουν και να δυναμώσουν, κρατώντας τα όρια της ομάδας. Σε κάθε περίπτωση τα παιδιά αυτά θα πρέπει να μάθουν να συνυπάρχουν με τα υπόλοιπα παιδιά της ομάδας και να μοιράζονται τα μουσικά όργανα, αλλά και την προσοχή του συντονιστή, με σκοπό, να καταφέρουν αργότερα στη ζωή τους να συνυπάρχουν με τους ανθρώπους δημιουργώντας υγιείς σχέσεις.

Επίλογος

Η λειτουργία του μουσικού εργαστηρίου συνεχίζεται και καινούρια παιδιά έρχονται, κουβαλώντας το δικό τους τραύμα μέσα από τη δική τους ιστορία, προσπαθώντας να βρουν τη θέση τους και τον εαυτό τους μέσα σ' ένα ίδρυμα, όπου συμβιώνουν με παιδιά με ανάλογα προβλήματα. Είναι θετικό ότι τα παλαιότερα παιδιά του εργαστηρίου, «οι παλιοί» όπως αποκαλούνται μεταξύ τους έχουν φτιάξει έναν πυρήνα μέσα στον οποίο ενσωματώνονται τα καινούρια παιδιά, κάτι που τα βοηθάει να προσαρμοστούν σχετικά γρήγορα. Έτσι τα παιδιά εντάσσονται σ' ένα χώρο, όπου με όχημα τη μουσική, ανακαλύπτουν ξανά τον εαυτό τους και ανακατασκευάζουν τη σχέση μαζί του και με τους ανθρώπους, που τα περιβάλλουν. Το μουσικό εργαστήριο γίνεται μία μικρογραφία του έξω κόσμου, τον οποίο το παιδί καλείται εκ του ασφαλούς να εξερευνησει.

Παπαρδάκη Μαρία, Μουσικοθεραπεύτρια και μουσική παιδαγωγός

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας
και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Το υπόεργο εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ 2007-2013" του Υπουργείου Εσωτερικών και αφορά στην υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης «Δίκτυο προώθησης της ισότητας των φύλων και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και των κοινωνικών στερεοτύπων» στο πλαίσιο της Πράξης 3.2.4. «Υποστήριξη των Μ.Κ.Ο. (Γυναικείων Οργανώσεων)».

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού, Διαχείρισης και Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Δράσεων
του Υπουργείου Εσωτερικών (ΕΥΣΥΔΕ ΥΠΕΣ)

ΟΜΙΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO ΔΗΜΟΥ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ / SECRETARIAT

Βασ. Γεωργίου 2-4, Μαρούσι, ΤΚ 15122
2-4, rue Vas. Georgiou, 15122, Maroussi, Athènes

Τηλ/Τέλ: 210-6147002 ❖ φάξ/fax: 210-6147004
url: www.unesco.gr ❖ e-mail: info@unesco.gr